

Rauf Onursal'ın İzmir Belediye Başkanlığı ve Dönemindeki Çalışmaları (1950-1954)

Filiz ÇOLAK*
filiz.colak@usak.edu.tr

Ferhat KAYA1**
ferhatkayaedu@gmail.com

Öz

Türkiye, yarım asır önce ilk defa birden çok partinin katılımı ile bir seçim atmosferine girmiştir. Bu seçimlerde halkın çoğunluğunun oyunu alan taraf CHP içinden çıkan Celal Bayar ve Adnan Menderes'in liderliğini yaptığı Demokrat Parti(DP) olmuştur. Yine aynı seçmen, yerel seçimlerde de tarafını DP'den yana kullanmıştır.

DP belediyeçiliği daha çok, bir nevi unutulmuş ve hizmetlerin yeteri derecede gitmediği fakir semtlerde faaliyet göstermiştir. Bu durum, halk tarafından takdirle karşılanan hizmetlerinde önünü açmıştır. DP'nin İzmir'deki ilk belediye başkanı olan Rauf Onursal, halkçı anlayışla fakir semtlerin yol, su, elektrik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmış ve kendi döneminde birçok projeye imza atmıştır. Bu projeler günümüzde bile halen varlığını gösteren projelerdir. Bunlar arasında en somut örnek Konak ve Eşrefpaşa yolunu birbirine bağlayan Varyant Yoludur.

Rauf Onursal, milletvekili olup görevden ayrıldıktan sonra yerine gelen belediye başkanları da aynı anlayışla çalışsa da, Onursal kadar tartışmalı bir dönemleri olmamıştır.

Bu çalışmada, 1950-1954 yılları arası Rauf Onursal'ın İzmir Belediye Başkanlığı dönemi faaliyetleri ele alınmıştır. Dönemin basını, Demokrat İzmir, Anadolu, Yeni Asır gibi, Belediye Zabıtları, dönemin tanıklarının anlatımı ve temel literatür eserleri kaynak olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rauf Onursal, İzmir, Belediye, C.H.P. , D.P.

Rauf Onursal's Works in Izmir Municipality And Its Term (1950-1954)

Abstract

Turkey, half a century ago has entered into an election atmosphere with the participation of multiple parties for the first time. In this election, the majority of the people who took the vote was the Democratic Party led by Celal Bayar and Adnan Menderes, who came out of the CHP. The same electorate used the DP in local elections. DP municipality was mostly active in poor neighborhoods, which were somewhat forgotten and where services did not go sufficiently. This paved the way for the services that are appreciated by the public. Rauf Onursal, the first mayor of the DP in İzmir, tried to meet the basic needs of poor districts such as roads, water and electricity with a populist approach and realized many projects during his time. These projects are still showing their existence even today. The most concrete example of this is the Variant Road that connects the mansion and Eşrefpaşa road.

Although Rauf is an Honorary Millet deputy and the mayors who succeeded him after he left office, they did not have as controversial terms as Honorary. In this study, the activities of Rauf Onursal between the years of 1950-1954 during the mayoral period will be tried to be dealt with by giving profit and loss ratios.

Keywords: Rauf Onursal, İzmir, Municipality, C.H.P., D.P.

* Doç.Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. filiz.colak@usak.edu.tr

** Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.
ferhatkayaedu@gmail.com

Giriş:

Belediye, köken olarak Arapça bir kelime olan 'Beled' kelimesinden gelmektedir. Beled kelimesi anlam olarak 'yerleşik' anlamı taşımaktadır. Bu kelimenin zıt anlamlısı da 'göçebe' anlamı taşıyan Bedevi kelimesidir¹.

Osmanlı Devleti'nde ilk belediyelerin kurulmasına kadar olan süreçte şehirdeki işler devlet ve vakıflar eliyle yürütülmekteydi. 19. yüzyılın ortalarına gelince birçok yeniliğin görülmeye başlandığı Tanzimat Dönemi ile birlikte belediye ile ilgili gelişmelerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nde ilk belediye örneği, 1857 yılında İstanbul'da görülmektedir².

İzmir'de belediye teşkilatının kurulmasında şehrin ticari potansiyeli etkili olmuştur. Tarih boyunca liman şehri olması sebebiyle ticaret hacminin yüksek olduğu bir bölgede yer alması İzmir'in nüfus bakımından da yoğun bir şehir olmasına yol açmıştır. İzmir, Osmanlı Devleti'nin en büyük birinci ihracat limanı ve İstanbul'dan sonra ikinci ithalat limanı idi³. Özellikle 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşmasıyla birlikte şehirdeki ticaret hayatında gözle görülür bir canlılık yaşanmıştır⁴.

Şehirde yaşanan bu gelişmeleri takiben, şehrin ileri gelenleri tarafından bir belediye teşkilatının kurulmasının zaruri olduğunu dile getiren talepler etkisini hızlı göstermiştir. 1867'de, şehrin büyüklüğü, sokak ve pazar yerlerinin bakımsızlığını göz önünde bulundurarak İzmir'de bir belediye teşkilatının

kurulmasına karar verilmiştir⁵. Fakat kentin kozmopolit nüfus yapısı yüzünden ikinci belediye ihtiyacı duyuldu. Böylelikle 1880'de şehirde iki tane belediye binası faaliyet göstermeye başlamıştır⁶. İki belediyenin varlığı mali açıdan Vilayet İdare Meclisi'ni zora sokmuş ve gayr-i müslimlerin karşı çıkmasına rağmen birinci daire feshedilip ikinci dairenin başına Helvacıade Emin Bey getirilerek şehrin belediye işlerine devam edilmiştir⁷.

İzmir'de belediye anlamında ilk sistemli yönetim Hacı Mehmet Eşref Paşa(1895-1907) döneminde uygulanmıştır. Eşref Paşa döneminde esnafın denetimi artmış, memur kadrosu genişletilmiş, zabıta sayısı artırılmıştır. Eşref Paşa, Vilayet makamı ile arasını iyi tutmayı başarmış, belediyeyi sürekli gelir getiren yatırımlara yönelmiştir. Esnafın sürekli denetim altında tutulması, halkın temel tüketim ihtiyaçlarını karşılanmasında önemli katkı sağlamıştır⁸.

İzmir, II. Meşrutiyet dönemine uluslararası ticaretin yoğun bir biçimde yaşandığı, yabancı sermaye ve yerli uzantılarının ekonomik hayatında etkin olduğu bir şehir görünümünde girmiştir. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nin en hassas bölgelerinden birisi olmuştur⁹. İttihatçı yönetimin İzmir'deki temsilcisi 1913-1918 yılları arasında valilik yapan Rahmi Bey olmuştur. Rahmi Bey, zaman zaman merkezden bile bağımsız hareket ederek İttihatçı otoriter yapısını net bir şekilde ortaya koymuştur.

15 Mayıs 1919'da Yunanistan'ın işgal edip yönettiği İzmir'de belediyenin başında bulunan ve zamanının çoğunu şehrin dışından

¹ Yıldızhan Yayla, Belediye Nedir?, Kent Basımevi, İstanbul, 1987, s.7.

² Erdoğan Öner, İstanbul Şehremaneti (Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi, Sanayi Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, s. 8-9.

³ Erkan Serçe (1), 150. Yılında İzmir Belediyesi Tarihi (1867-2017), APİKAM, Cilt:1, İzmir, 2018, s.48.

⁴ Bülent Şenocak, Levant'ın Yıldızı İzmir- Levantenler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler, Şenocak Yayınları, İzmir, 2008, s.37.

⁵Erkan Serçe (2), Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Belediye (1868-1945), Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998, s.54.

⁶ Fikret Yılmaz, Sabri Yetkin, İzmir Kent Tarihi, 2.Baskı, İzmir, 2003, s.62.

⁷ Erkan Serçe (1), age, s.65.

⁸ Erkan Serçe (2), age, s.314.

⁹ Sabri Sürgevil, II. Meşrutiyet Döneminde İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2009, s.33.

geçiren Hacı Hasan Paşa, Yunan yönetimi ile uyumlu çalışmayı tercih etmiştir. Hacı Hasan Paşa 30 Ağustos Zaferi'nin ardından Türklerin İzmir'e doğru geldiğini öğrendikten sonra 6 Eylül tarihinde ailesini ve hazinelerini yanına alarak Midilli'ye kaçmıştır¹⁰.

30 Ağustos zaferinden sonra İtilaf Devletleri'nin konsoloslarına, Mustafa Kemal Paşa ile görüşme yetkisi vermesi ve konsolosların telsiz telgraf ile görüşme talebinde bulunmasına karşılık Mustafa Kemal Paşa 9 Eylül 1922 yılında Kemalpaşa'da görüşme gerçekleşeceğini bildirirse de görüşme talebinde bulunanlar görüşmeye gelmemişlerdi¹¹. Mustafa Kemal Paşa, Türk Ordusu ve Türk milletinin azim ve kararlığı ile İzmir, 9 Eylül 1922'de Yunan işgalinden kurtarılmış ve yeniden Türk idaresi altına girmiştir. Bu zafer, şüphesiz Anadolu'nun Türk yurdu olduğunun tüm Dünya'ya ilanı olmuştur.

İzmir yeniden Türk idaresine geçtikten sonra 10 Eylül 1922'de İzmir Askeri Valisi tarafından atanan bir heyet ile doldurulmuştu¹². Yunanlıların yönetiminde aksayan belediye işlerine yeniden başlanması, yangının yarattığı tahribatın bir an önce düzeltilmesi ve halkın sıkıntısına çare olunması gerekiyordu.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sırasıyla Aziz Bey, Hulusi Bey, İzmir Hilal-i Ahmer Reisi Sezai Bey göreve getirilmiştir. Tüm bu değişimler basın tarafından dikkate alınmamış, sadece iyi dilek temennilerinde bulunmakla kalmışlardır¹³.

1930 yılında yapılan belediye seçimleri önceki seçimlere göre farklıdır. Seçimler tek dereceli yapılacak ve kadınlar ilk defa oy kullanabilecektir. Ayrıca C.H.P. seçimlere tek başına değil

S.C.F. ile birlikte girmiştir¹⁴. Bu seçimi İzmir'de C.H.P. kazanmış ve Belediye meclisi, eski belediye reisi Sezai Bey'i yeniden belediye reisiğine seçti¹⁵.

Yeni kurulan devlet kentlerin yeniden inşasında kararlıydı. Behçet Uz bir konuşmasında, İzmir'in savaş görüntüsünden kurtulması için Atatürk ve İsmet İnönü'nün 2 Milyon lira verdiğini dile getirmiştir¹⁶.

1930'lu yılların başında belediye başkanlığına getirilen Behçet Uz, belediye başkanlığı süresince birçok projeye imza atmışsa da bu projelerin arasında en önemlisi olan ve bugün halen varlığını sürdüren Kültürpark projesidir. Yapılacak bu büyük şehir parkıyla, on yıldan fazla bir süredir imar edilemeyen yangın yerleri temizleneceği gibi, park içinde etkinlik alanları da genişletilecekti. Bu proje ilk kez 1933 yılında gündeme gelmekle birlikte, uygulamasına 1936'da başlanabilmiştir¹⁷.

Behçet Uz ile birlikte yapılan projeler çoğunlukla kent merkezinde boy gösterdiği için yukarı mahallelerin imar ve beledi hizmetleri çok yavaş yürüyordu. Yukarı mahallelerin su, aydınlatma ve kanalizasyon gibi sorunları uzun yıllar boyunca devam etmiştir¹⁸. Behçet Uz'un milletvekili seçilip Ankara'ya gitmesi ile birlikte İzmir'de belediye başkanlık görevi, DP'li ilk belediye başkanı olan Rauf Onursal'a kadar sırasıyla Reşat Leblebicioğlu(1941-1949) ve Hulusi Selek(1949-1950)tarafından yürütülmüştür.

¹⁰ Erkan Serçe (2), age, s.164.

¹¹ Mustafa Kemal Atatürk, NUTUK, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Cilt:2, Ankara, 1987, s.903.

¹² Erkan Serçe (2), age, s.173.

¹³ Erkan Serçe (1), age, s.172-173.

¹⁴ Erkan Serçe (1), age, s.173.

¹⁵ Erkan Serçe (1), age, s.181-183.

¹⁶ Esra Polat, *Uluslararası İzmir Fuarı'nın Kuruluşu ve İlk Sergiler*, DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008, s.138.

¹⁷ Gamze Işık, *Behçet Uz ve Belediye Başkanlığı Faaliyetleri*, DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2017, s.135.

¹⁸ Erkan Serçe (2), age, s.317.

1.Rauf Onursal'ın Özgeçmişi

1909 yılında Kütahya'da doğan Rauf Onursal, Sabiha Nevin Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten ikisi erkek birisi kız olmak üzere üç çocukları olmuştur. Rauf Onursal ilk, orta ve lise eğitimini Kütahya'da okumuştur. Lise eğitimini tamamladıktan sonra avukat olma hayalini gerçekleştirmek için Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kaydolmuştur. 1930'da fakülteden mezun olarak aynı yıl devlet hizmetine girmiş ve sırasıyla Terme, Torbalı ve İzmir Savcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerden sonra Torbalı Sulh Hâkimliğine atandı ise de göreve başlamadan 1935'de Afyon Aza Muavinliğine getirilmiştir¹⁹.

Torbalı'da görevde iken vergilerini ödeyemediği için hapse atılan aile reislerinin, ailelerinin geçimlerini sağlamak için gündüz vakti tarlalarda çalışıp gece olunca yeniden hapis yatmaları için sağladığı kolaylık ve iyi niyet karşısında tek parti döneminin jandarma komutanının "Bunlar mahkûm, sen nasıl böyle bir şey yaparsın, sen nasıl bir ahmaksın" demesi üzerine Rauf Bey, jandarma komutanı ile tartışması, halkın beğenesi ve sevgisini kazanmasına vesile olmuş ve yöre halkı tarafından kendisine "EFE RAUF" lakabı verilmiştir²⁰.

22 Nisan 1935'de askerliğini TBMM Muhafız Alayı'nda kısa dönem olarak yapmıştır. 1943 yılına kadar askeriyede çeşitli birimlerde görev aldıktan sonra iki yıl kadar Ankara'da avukatlık yaparak 1945 yılında İzmir'e dönmüştür²¹. Burada siyasi hayata adım atan Rauf Onursal, CHP Güzelyalı teşkilatına üye olmuştur²². Ancak CHP'deki siyasi hayatı

uzun sürmeyecek kısa bir süre sonra kurulacak olan yeni bir siyasi partinin, Demokrat Parti'nin içerisinde yer alarak önce Belediye Başkanlığı ardından da milletvekili olarak bu partiye son gününe kadar hizmet edecektir. 1960 darbesinden sonra her D.P.'li siyasi gibi yargılanmış, cezaevinden sonra bir daha siyasetle uğraşmamıştır. 23 Ağustos 1974 tarihinde evinde, ani bir kalp krizi sebebiyle hayata veda etmiştir.

2.Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve İzmir

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de başlayan çok partili hayat sürecinde en belirgin muhalif hareket şüphesiz ki Celal Bayar öncülüğünde kurulan Demokrat Parti'dir. Bu siyasal hareket CHP'nin içinden çıkan muhalif bir oluşumdur. Bu harekete sebep olan en önemli olay 14 Mayıs'ta mecliste görüşülmeye başlanan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısıdır.

Muhalefeti doğuran ikinci önemli adım, 7 Haziran 1945'de CHP içinde yer alan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün imzalarıyla verilen, tarihe "Dörtlü Takrir" olarak geçen önergeyi parti grubuna vermeleridir. Önergenin ret edilmesi imza sahiplerinin CHP'den kopuşunu hızlandırmış, önce A.Menderes ve F.Köprülü, ardından R.Koraltan ve son olarak da C.Bayar CHP'den ayrılmıştır. Bu kopuş yeni bir partinin de çekirdeğini oluşturmuş ve 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kuruluşunu ilan etmişlerdir²³.

Yeni Parti'nin en çok önem verdiği şehirlerden biri İzmir'di. Parti resmen kurulmadan önce Celal Bayar ve arkadaşları İzmir'e bir

¹⁹ Kazım Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. DÖNEM (1954-1957), TBMM Vakfı Yayınları, No.24, Cilt. 2, S.473.

²⁰ İsmail Yavuz Onursal, 3 Mayıs 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1948, Emekli Gazeteci.

²¹ Kazım Öztürk, age, s. 473.

²² İsmail Yavuz Onursal, Rauf Onursal'ın ilk çocuğu olup 1948 yılında İzmir'de doğmuştur. Yıllarca

gazetecilik yapan Onursal, Merkez Yayıncılık Medya Grup Başkanı olarak da görev yapmıştır. / 3 Mayıs 2019 tarihli görüşme.

²³ Cem Eroğul, Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, İmge Kitabevi, Ankara, 1990, s. 9 – 12.

seyahat yapmışlardı. Parti kurucuları, İzmir’de yakalanacak güzel bir hava ile yurt genelinde de başarılı olunabileceği inancını taşımaktaydılar. 15 yıl önceki Serbest Fıkra örneği bu inançlarını daha da perçinlemiştir²⁴.

Celal Bayar İzmir teşkilatını kurmak için büyük çaba sarf etmiştir. Şehre geldiği zamanlarda bölgenin ileri gelenleri ile görüşmeler yaparak onların yeni bir oluşuma karşı nabzını yoklamıştır. Ferit Eczacıbaşı siyasete karışmak istemediği gerekçesiyle İl Başkanlığı teklifini reddetmiştir.²⁵ Uzun uğraşlar sonunda İzmir İl Teşkilatını kurma görevi Dr. Ekrem Hayri Üstündağ’a verilmiştir. İzmir il heyeti kurulduktan sonra dönemin belediye reisi Reşat Leblecioğlu’nu ziyaret ederek parti çalışmalarını başlatmışlardır²⁶.

DP kurulduktan sonra CHP içinden yeni partiye geçişler başlamıştır. Yeni Parti’ye geçenler arasında avukat Rauf Onursal da vardır. R. Onursal’ın DP’deki ilk görevi Yalılar Bucağı’nda başlamıştır. Onursal, burada müteşebbis heyeti üyeliğinde bulunmaktadır²⁷. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde milletvekilliğine adaylığını koyan Rauf Onursal “AKTAY MOTORÜ” hadisesi ile yargılandığı davanın neticeye kavuşturulmaması²⁸ ve bunun partisine zarar vereceği düşüncesiyle milletvekilliği adaylığından feragat etmiştir²⁹.

14 Mayıs 1950’de yapılan genel seçiminde milletvekili seçilen DP İl Başkanı

E.Hayri Üstündağ’dan boşalan İl başkanlığına Rauf Onursal seçilmiştir³⁰. 3 Eylül 1950’de yapılan belediye seçimlerinde il başkanı Rauf Onursal belediye meclisine yedek üye olarak girmesine rağmen mecliste bulunan 39 üyenin 20’sinin oy desteği ile İzmir’in DP’li ilk belediye reisi olmuştur³¹. Belediye başkanlığı görevine gelen Rauf Onursal bu görevden sonra 1954-1960 arasında İzmir Milletvekili ve DP Genel Merkez İdare Kurulu üyeliklerine getirilerek Başbakan Adnan Menderes’in en yakınında ve en güvendiği kurmaylarından biri olmuştur³².

3.Rauf Onursal’ın İzmir Belediye Başkanlığı’na Seçilmesi:

Yerel seçimler öncesi, Rauf Onursal’ın başkanlığını yürüttüğü DP İzmir İl İdare Kurulu’nun seçim stratejisinin temelini CHP’nin şehirleri kötü yönettiği ve artık layıkıyla idare edilmeyen belediye hizmetlerinin DP’ye demokrasinin bir göstergesi olarak halkın oylarıyla devredilmesinin gerekliliği oluşturmaktadır.³³

3 Eylül 1950 yerel seçimlerinde, Türkiye’nin genelinde olduğu gibi İzmir’de de DP farkla seçimi kazanan taraf olmuştur. İzmir dâhil 14 ilçede belediyeleri DP kazanırken, Seferihisar ve Torbalı’da belediyeleri CHP kazanmıştır. Belediye teşkilatı bulunan 13 bucak merkezinden 9’unu DP, 4’ünü CHP almıştır³⁴. Seçimlere katılım oranının % 90 olması halkın CHP belediyesinden memnun olmadığı ve kendi ihtiyaçlarına karşılık verecek başka bir yönetim anlayışına destek vermek amacıyla sandığa gittiğini göstermektedir.

İzmir belediye seçimlerinde asil üyeliğe seçilenler, 12 Eylül 1950 Salı günü saat 11:00’de

²⁴ Filiz Çolak, Demokrat Parti’nin İzmir’de Kuruluşu ve Gelişimi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1995, s.46.

²⁵ Filiz Çolak, a.g.t, s.46.

²⁶ Anadolu, 16 Şubat 1946.

²⁷ Yeni Asır, 17 Mayıs 1946.

²⁸ Dava’nın 11 Temmuz 1950 tarihinde yapılan duruşmasında Rauf Onursal suçsuz bulunmuş ve beraat etmiştir. Kararın okunmasından sonra ağzına kadar dolan mahkeme salonundaki herkesin ağzından ‘Yaşasın Adalet’ diye bağırılmaya başlayarak, Rauf Onursal’ı kucaklamışlardır. Halkın Sesi, 12 Temmuz 1950.

²⁹ Halkın Sesi, 7 Nisan 1950

³⁰ Halkın Sesi, 1 Temmuz 1950

³¹ Yeni Asır, 11 Eylül 1950.

³² Tayfun Göçmenoğlu, 17 Haziran 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1943, Emekli Gazeteci.

³³ Yeni Asır, 30 Ağustos 1950.

³⁴ Yeni Asır, 5 Eylül 1950.

belediye başkanını seçmek üzere valilik tarafından bir toplantıya çağırılmışlardır.³⁵. Yeni belediye meclis üyelerinin tamamı DP'li oldukları için, 11 Eylül'de il merkezinde yapılacak toplantı neticesinde üzerinde hem fikir olunan kişinin, belediye meclis başkanı olarak seçilmesi parti tüzüğü'nün kuralıdır. Toplantı öncesi merak edilen konuların en başında, yeni belediye başkanının meclis üyeleri arasından mı yoksa dışarıdan mı seçileceği konusuydu. 11 Eylül 1950 tarihinde parti il merkezinde yapılan toplantıda 39 üyenin 20'si yeni belediye başkanının dışarıdan seçilmesi ve bu kişinin de Rauf Onursal olması üzerinde anlaştılar. Rauf Onursal çoğunluğun desteğini alarak İzmir'in ilk D.P.'li belediye başkanı olmuştur³⁶.

Bu durum İzmir'de yeni bir dönemin başlangıcıdır. Çünkü Cumhuriyet kurulduğundan 12 Eylül 1950 tarihine kadar İzmir'de hâkim olan CHP belediye başkanlığının sonu anlamına geliyordu. Rauf Onursal göreve gelir gelmez, C.H.P.'nin çalışmalarında yetersiz kaldığı kenar ve arka mahalleleri tetkik etmiş ve çalışmalarının ağırlığının bu bölgeler olacağını sinyali vermiştir.

4. İmar Faaliyetleri:

Rauf Onursal'ın belediye başkanlığı hakkında dönemin tanıklarından Tayfur Göçmenoğlu: *"Gerçekten şuan ki kuşağın pek bilmediği gerçekleri ve en verimli hizmet dönemlerinden birini İzmir'e yaşattı. Dönemin kısıtlı kaynaklarına rağmen, İzmir Belediyesi'nin de mali açıdan kazanacağı şekilde projeler geliştirip bunları hayata geçirdi. Bu projelerin başından iş hanları yer alıyor ve belediye buradan ciddi gelir elde ediyordu. Dönemin projelerini düşünürken aynı zamanda kaynak buluyor ve bulunduğu kaynakları israf etmeden doğru bir şekilde kullanabilen bir belediye başkanı olarak şehrine hizmet ediyordu."*³⁷ Sözleriyle

İzmir için Onursal'ın iyi bir şans olduğunu ifade etmektedir.

Rauf Onursal belediye başkanı olarak seçildiği günden itibaren ilgilendiği en önemli konuların başında İzmir'in bir İmar Planı'nın olmaması gelmektedir. Rauf Onursal, şehrin güzel bir imar planına kavuşmasının hızlı bir şekilde hayata geçirilebilmesi için Ekim 1950 yılının son haftası Ankara'ya giderek Bayındırlık Bakanlığı'na müracaat etmiş, bakanlık heyetinin kasım ayı içerisinde İzmir'e gelerek tetkik ve tespit yapmalarını sağlamıştır. Bu tetkik sonunda imar planı için bir yarışma düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

16 Ocak 1952 tarihinde yarışmaya katılan projeleri değerlendiren ve karara varan jüri heyeti, müsabakayı kazanan projenin İstanbul Teknik Üniversitesi'nde görevli olan Şehircilik Profesörü Kemal Ahmet Arü'nün liderlik ettiği grup olduğunu açıklamıştır³⁸.

Proje Planı, Konak civarını şehrin giriş yeri olarak kabul ediyor, buralardaki büyük ve yüksek binaları toplamaktadır. Projeye göre, mevcut Saat Kulesinin boyunun da yükseltilmesi gerekiyordu. Yine bu projeye göre, Kemeraltı caddesi genişletilmekte olup baştanbaşa düzenleme yapılması planlanmaktadır. Cumhuriyet Bulvarı aynı istikamette Alsancak'a kadar uzatılacaktı. İkiçeşmelik'ten geçen Eşrefpaşa Caddesi genişletilmekte olup, gece kondu semtlerinin baştan başa ıslaha tabi edilmesi projenin içeriklerindendi. İnciraltı yakası ile ikinci Karantina'nın üst kısımları gelişme sahası olarak kabul edilmekte ve Bayraklı-Mersinli arası sanayi bölgesi olarak gösterilmektedir. İzmir'in yeni İmar Planı'na projenin kabulünden 3 ay sonra ve Konak, Kemeraltı bölgelerinden başlanması kararı alınmıştır³⁹.

³⁵ Yeni Asır, 9 Eylül 1950.

³⁶ Demokrat İzmir, 13 Eylül 1950.

³⁷Tayfun Göçmenoğlu, 17 Haziran 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1943, Emekli Gazeteci.

³⁸ Demokrat İzmir, 17 Ocak 1952.

³⁹ Anadolu, 17 Ocak 1952.

Umumi Bölgeler Nazım Planı'na göre yakın gelecekte şehir nüfusunun 250.000'den 400.000'e çıkması öngörülüyor ve ileri ihtiyaçları karşılayacak iskân, ticaret, iş, liman, endüstri sahaları ve muhtelif bölgeleri birbirinden organik bir şekilde ayıran umumi yeşil sahalar ve iskân dışı sahalar tertiplenmiş, ayrıca şehre lüzumlu olan kamu tesisleri de düşünülmüştür⁴⁰.

D.P'nin İzmir'de belediye yönetimini ele almasıyla birlikte, kentin görünümünü değiştirmek için giriştiği imar planı çalışmaları yapılan düzenlemeler sonunda Dr. Selahattin Akçiçek'in belediye başkanlığı döneminde kabul edilmiş ve 5 yıllık süreye yayılmıştır⁴¹. Ancak üzerinde titizlikle çalışılan imar planı beklendiği gibi olmamış ve zamanla geçersiz bir konuma düşmüştür. Böylelikle bu imar planı projesi İzmir'e ait gerçekleşmeyen tarihsel bir belge olarak kalmıştır⁴².

İzmir Tarihi üzerine çalışan kişilerin Rauf Onursal dönemine dair tartıştıkları konulardan birisi de şehrin simgelerinden Sarı Kışla'nın yıktırılma olayıdır. Bu bina, II. Mahmut'un, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdıktan sonra kurulan yeni askeri teşkilatı Osmanlı Devleti geneline yaymak için İzmir'de inşa edilmiş bir askeri kurumdur⁴³.

1950 yılının Kasım ayı başlarında Ankara'ya giden Rauf Onursal, gitmeden basına verdiği demeçte Sarı Kışla'nın Milli Savunma Bakanlığı'ndan satın alınması için görüşmelerde bulunacağını ifade etmiştir. Nitekim Ankara'da yaptığı temas sonuç vermiş ve bakanlıktan Sarı Kışla'yı belediyeye satılması kararı çıkmıştır. Başkan Onursal, yıllar önce yapılan bu kışlanın o dönemin şartlarına uymadığı ve şehircilik anlamında bir çok mahzurları

olduğu için kaldırılması düşüncesindedir. Onursal, 23 Şubat 1951'de belediye meclis toplantısına katılan Başbakan Adnan Menderes'in İzmir ve Kışla için "Güzel kadının yüzünü saklayan bir peçe" sözüne karşılık "Şimdi biz bu peçeyi kaldıracğız"⁴⁴ cevabını vererek Sarı Kışla mevzusunun İzmir'in lehine olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Sarı Kışla'nın yıktırılması hususundaki hükümet desteği yeni kışla, ordu evi, askeri bina ve komutanlık gibi askeri yapıların yapımı şartıyla sağlanmıştır. Bu yapıların, Sarı Kışla'nın yıkımı ile boşalan yerlere yapılması zorunlu değildi. Aksine belediye boşalacak olan bu bölgeyi modern bir şehre uyarlayacak şekilde tasarlayıp, inşa etmeyi düşünüyordu. Bu nedenle, 1951'de yapılan imar planı yarışmasının şartnamesine Sarı Kışla ile ilgili şu madde eklenmiştir: "Konak bölgesinde bulunan Askeri Kışla ve müstahkem mevki Komutanlığı, Orduevi ve müştemilatın bu bölgeden kaldırılması takarrür ettiğinden, bu bölge, Konak meydanının ihyası esasına göre düzenlenerek umumi binalarla, eğlence yerlerine tahsis edilecektir."⁴⁵

Sarı Kışla'nın yıkılması karşılığında yapılan binaların devir işlemi TBMM gündemine gelmiş ve 3 Mart 1954'de meclise gelip kabul edilen "İzmir'de Sarıkışla ve Müştemilatının İzmir Belediyesinin Yapacağı Binalarla Mübadelesi Hakkında Kanun"⁴⁶ ile yasalaşmıştır. Kanun yasalaştıktan sonra askeri makamların kışlayı tahliyesi kararlaştırılmış ve tahliye işleminden sonra Sarı Kışla'nın yıkım işlemine hemen başlanacağı bildirilmiştir

Tartışmalı bir konu olan Sarı Kışla'nın yıktırılması olayı, bilinenin aksine fiiliyatta Rauf Onursal zamanında yıktırılmamıştır. Yıkılması için bütün hamleler Rauf Onursal

⁴⁰ Kemal Ahmet Arü, 'İzmir'de İmar Planı Çalışmaları', Beyaz Kitap, İzmir Belediyesi, İzmir, 1954.

⁴¹ Yeni Asır, 3 Mart 1955.

⁴² Erkan Serçe (1), age, s.314.

⁴³ Necmi Ülker, 'İzmir Sarıkışlasının Yapım Çalışmaları', X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, C:V, Ankara, 1994, s.2439-2440.

⁴⁴ Yeni Asır, 24 Şubat 1951.

⁴⁵ "İzmir Şehri İmar Planı Milletlerarası Proje Müsabakası Şartnamesi", Arkitekt, Sayı: 5-8, 1952, s.146.

⁴⁶TBMM Zabıt Ceridesi, Devre IX, Cilt:29, İctima:4, 3 Mart 1954, s.722-723.

tarafından yapılmış olsa da 1954'de yapılan milletvekili seçimlerinde milletvekili olup belediye başkanlığından istifa etmesi, yıkım işleminin bir sonraki belediye başkanına kalmasına neden olmuştur. Hükümet ile yapılan anlaşma neticesinde yapımına başlanan beş binanın tamamlanması 15 Nisan 1955'de gerçekleşmiş ve devir teslim töreninden sonra kışlanın yıkılmasına karar verilmiştir. Sarı Kışla'nın tamamen tahliyesine 17 Mart 1955'de⁴⁷ başlanmış olup askeri konak Hilal'e, askeri kışla ikinci Kordon'a, komutanlık ve ordu evi Bahribaba parkındaki binalara sevk edilmiştir⁴⁸.

D.P.li İzmir Belediyesi'nin önem verdiği bir diğer mesele ise yol ve cadde yapımıdır. Yol yapımına dair Rauf Onursal'ın yaptığı şu konuşma konuya ilgisini ve verdiği önemi özetlemektedir: *"Bugüne kadar gelip geçmiş belediyelerin görmek istemediği kenar mahallelerin dileklerinden biri de, yukarı mahallelerin şehrin göbeğine rahatça bağlanabilen yollar yapılması idi."*⁴⁹

Bu konuşmadan çıkarılacak temel anlam şudur: D.P. Belediyesinden önceki belediye başkanları şehrin imar konularının başında gelen yol mevzusuna fazla önem vermemiş, bu önem sadece şehir merkezi ile sınırlı kalmış ve yetersizdir. Yukarı mahalleler olarak nitelendirilen fakir bölgeler, ihmal edilmiş ve buraları şehir ile bağlayacak kolaylıklar sağlanmamıştır.

Yapımına 15 Aralık 1950'de başlanan Varyant Yolu'nun ilk kısmı 36.000 liraya ihale edilmiştir. Yolun yapımındaki temel amaç Bahribaba, Eşrefpaşa ve Varyant olarak üç bölgeyi birbirine bağlamaktır. Bu yolun temel atma töreninde Belediye Başkanı Rauf Onursal şu sözleri dile getirmiştir⁵⁰: *"Bu yol D.P. Şehir Meclisinin almış olduğu, daima halka doğru*

*prensibinin ilk meyvesini teşkil edecektir. Şehre ve şehir halkına uğurlu olmasını dilerim."*⁵¹

Yapımı tamamlanan Varyant yolunun açılışı, 7 Nisan 1952'de şehrin ve devlet erkânının katıldığı tören ile gerçekleşmiştir. Rauf Onursal, bu yolun fakir semtlerde oturan insanların iş yerlerine rahat bir şekilde gidip gelmesi için önemli olduğunu ve ayrıca bu eserin belediyenin değil, D.P'li belediyeyi iş başına getiren halkın bir eseri olduğunu dile getirmiştir. Bu yolun birinci kısmının yapımı için köprü kısmı da dâhil toplam 242,785,70 lira harcanmıştır⁵². Yapılmasından önce aynı yerde bulunan ham yol "Tepealtı Caddesi" ismiyle anılırdı⁵³.

Yol çalışmalarına önem veren R.Onursal bu hususu meclis gündeminde sürekli tutmuştur. Rauf Onursal döneminde gündeme alınan ve yapılan yollar şunlardır⁵⁴: 74 sayılı Hacı Ali Efendi caddesinin mevcut kısmına 950 metrelik kısım eklenmiştir. Gaziler Caddesi'nden itibaren Kızılçullu su bentleri istikametinden uzanan 1090 sayılı sokağın 700 metresine su bentleri yaptırılmaya başlanmıştır. Mithat Paşa Caddesi ile Pazar yeri arasında yeniden açılacak yolun Bahribaba parkı ile Değirmendağı arasındaki kısmının mozaik parke ile yapılmasına başlanmıştır. Dağ mahallelerinde ve henüz hiç döşenmemiş sokakların sırasıyla düzleme ve döşeme işlerinin başlatılması, Karşıyaka sahil boyundaki koruma duvarının Bostanlıya kadar uzatılması, şehirdeki mevcut beton ve asfalt yollardaki bozuklukların tamiri edilmesi, Karşıyaka'da mevcut ve çok yıpranmış adi döşemeli sokakların peyderpey zift kaplama ile esaslı tamirleri, imar sahasında beton yollar yaptırılması, Melez çayı üzerinde ve açıklığı 30 metre olan köprüünün

⁴⁷Gülşen Tural, *Dr. Selahattin Akçiçek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1918-1977)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2004, s.92.

⁴⁸Demokrat İzmir, 17 Mart 1955.

⁴⁹Yeni Asır, 16 Aralık 1950.

⁵⁰Demokrat İzmir, 16 Aralık 1950

⁵¹"İzmir Şehri İmar Planı Milletlerarası Proje Müsabakası Şartnamesi", Arkitekt, Sayı: 5-8, 1952, s.146.

⁵²Demokrat İzmir, 8 Nisan 1952.

⁵³Yaşar Ürük, *İğne Deliğinden İzmir*, Yakın Kitap Evi, İzmir, 2011, s. 171.

⁵⁴Yeni Asır, 6 Haziran 1951

beton olarak genişletilmesi, Kahramanlar bölgesinde 30 metre açıklığında bir betonarme köprü yapılması, Bayraklı'da yüksek sokaklara ulaşım için muhtelif döşemeler yaptırılması, Bozyaka yolunun yapılması, Tepecik, Kahramanlar, Zeytinlik, Yeşildere, Boğaziçi ve Şehitler semtlerinde bazı sokakların yapılmasıdır⁵⁵.

Rauf Onursal döneminde İzmir Belediyesi'nin önem verdiği bir diğer konu ise İnciraltı'ndaki Plaj alanının düzenlenmesidir. Bu plajın sahası C.H.P. zamanında İsmet İnönü'ye hediye edilmek üzere istimlak edilerek, elli bin metre karelik alanı kaplıyordu.

1 Haziran 1951'de yapılan belediye meclisi toplantısı ilk dakikalarda sakin bir şekilde icra edilirken, konu İnciraltı Plajı meselesine geldiğinde sakinlik yerini sert tartışmalara bırakmıştır. Çünkü İnciraltı Plajının yapılmasını destekleyen, desteklemeyen belediye meclis üyeleri vardı ve bu da meclisi ikiye bölmüştür. Komisyondan verilen önergeye göre, plaj için 148 bin liraya ihtiyaç duyulduğu, bunun 58 bin liralık kısmının ihalesinin yapıldığı, geriye kalan 90 bin liranın da, imkân görülmeyen bozuk yolları tamir edilmesi için ayrılan bütçeden alınması istenmektedir. Tartışma plajın lüzumlu olup olmamasıyla başlamıştır. Meclis Üyesi Bedri Akgerman; *"Belediye Başkanı plajın lüzumunu izah etsinler"* sorusunu sorunca Rauf Onursal: *"İzmir'in turist şehri olduğu ve plaj eksikliğini dile getirerek bu eksikliğin 1 Temmuz'a kadar giderileceğini"* söyleyerek cevap vermiştir. Bunun üzerine söz alan Meclis Üyelerinden Hürrem Kubat; *"Yol mevzusu dururken plaj yapmanın belediye vazifeleri içinde midir?"* diye sorunca sorusu üzerine Başkan Onursal da *"Evet"* cevabını vermiştir. Bu cevabın akabinde Hürrem Kubat meclise hitap ederek: *"Kaldırım mı istersiniz, plaj mı? Gemi bile işlemeyecek olan sapa bir yere bu parayı dökmek günahtır"* diyerek plaja karşı olduğunu ve önceliğin yol mevzusuna verilmesi gerektiğini

⁵⁵ Yeni Asır, 6 Haziran 1951

savunmuştur. Üyelerin bir kısmı şehrin temel ihtiyaçları dururken plaj yapmanın lüks olduğu fikrinde birleşirken, geri kalan üyeler de medeniyet ve turist şehri olan İzmir için bu plajın zorunlu olduğu fikrinde birleşmiştir⁵⁶. Demokrat Parti'ye muhalif kimliği ile bilinen Anadolu Gazetesi de plaj mevzusundaki tartışmalara *"Bazı üyeler, yoldan 100 bin lira gidiyor diye haykırdılar"* başlığı ile katılmıştır⁵⁷.

İnciraltı Plajına önem veren belediye, halkın bu bölgeye rahat bir şekilde gitmesi için çalışmaları hemen başlatmıştır. Halk otobüslerinin maksadı tamamen karşılayamadığı için belediye, kendi otobüsleriyle yeni servisleri devreye sokarak bu sorunu ortadan kaldırma kararı almıştır. Rauf Onursal başkanlığındaki İzmir Belediyesi, Konak-İnciraltı arası aktarmasız otobüs seferlerini hayata geçirilmesi için çalışmalar yapmıştır⁵⁸. İnciraltı'na yapılacak seferlerin bir diğer ayağı da vapur kısmı idi. Belediye bu konuda hızlı bir çalışma yaparak 2 Temmuz 1951'den itibaren İnciraltı'na vapur seferleri düzenlemeye başlamıştır. İnciraltı bölgesine yapılacak vapur seferleri Konak ve Göztepe noktalarından her gün, gün içinde farklı saatlerde yapılması kararı alınmıştır⁵⁹.

Parça parça yapımı tamamlanan İnciraltı Plajı, batısındaki sahalar üzerinde plajın daha kullanışlı olması için oteller, gazinolar, eğlence yerleri yapılmıştır⁶⁰. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da plajı ziyareti ettikten sonra plajı, gazinoları ve plaj evlerini çok beğendiğini dile getirmiştir. Belediye ayrıca plaj bölgesine bir otel yapma kararı da almıştır⁶¹.

Belediye, imar çalışmalarında halkın istekleri doğrultusunda ve şehri modern bir görünüme kavuşturma arzusuyla hareket etmeyi kendine ilke edinse de bu durum bazı

⁵⁶ Yeni Asır, 2 Haziran 1951.

⁵⁷ Anadolu, 2 Haziran 1951.

⁵⁸ Demokrat İzmir, 1 Haziran 1951.

⁵⁹ Demokrat İzmir, 2 Temmuz 1951.

⁶⁰ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

⁶¹ Yeni Asır, 24 Ağustos 1952.

muhtelif bölgelerde sıkıntılara sebep olmuştur. Fakir semtlerde hızlıca artan gecekondulaşma faaliyetlerine engel olmak maksadı ile Tepecik Tabakhane karşısındaki aralarda baş göstermeye başlayan gecekonduları yıkma kararı almıştır. Bu gecekonduların sayısı 300'tür. Bu evlerde oturan toplam 150 kişilik bir grup velayet binasına gelerek, Vali'den yıkıma engel olmasını istemişlerdir. Basından edindiğimiz bilgilere göre belediyenin yıkım kararından 5 ay önce C.H.P. belediyesinin aynı şekilde gecekondu yapımını durdurma girişimine karşı halk, Cumhurbaşkanlığına başvurarak devam edilmesi yönünde karar almışlardı. Bu karardan sonra gecekondulaşma faaliyetleri artmış ve vatandaş burada kurduğu evler için binlerce lira masraf yapmıştır. Bundan dolayıdır ki belediye komiseri evleri yıkmaya geldiğinde hane sahibi Bekir Fışkıran'ın bayılması ve kötü bir durumda hastaneye kaldırılması sonucu yıkım işlerine ara verilmiştir⁶². Ancak, belediye yıkım işleminden vazgeçmemiş ve tekrardan yıkım için teşebbüse girişmiştir. Hane sahipleri dışından tırnağından arttırdıkları paralarla yaptırdıkları binaları yıktırmaya engel olmak için bu sefer yeniden Vali Osman Sabri Adal'a başvurmuşlar ve vali evlerin yıktırılmayacağı sözünü vatandaşa vermiştir⁶³.

Demokrat Partili İzmir Belediyesi'nin imar çalışmalarındaki bir diğer önemli adım Şehir Oteli mevzusunda atılmıştır. C.H.P. belediyeçiliği döneminde temeli atılan bu otel için Rauf Onursal da gerekli adımları atmıştır. Ancak bu otelin tamamlanması için gerekli maliyetin belediyeden değil de farklı kaynaklardan karşılanması amaçlanıyordu. Çünkü belediye başkanı bu otel için harcanacak paraların şehrin diğer muhtelif işleri için harcanmasının daha doğru olacağı kanaatindeydi⁶⁴.

⁶² Anadolu, 27 Ekim 1950.

⁶³ Anadolu, 9 Mart 1951.

⁶⁴ İBMT, No. 64, 2.10.1950, s.26.

Akla ilk gelen ise Marshall yardımları⁶⁵ idi. Demokrat Parti belediyeçiliğine kadar iki buçuk milyon sarf edilip bir türlü bitirilemeyen Şehir Oteli'nin tamamlanması için Marshall yardımlarından sekiz yüz bin lira destek alınmıştır⁶⁶.

Rauf Onursal'ın Ankara temasları neticesinde, Şehir Oteli'ne ek olarak 150 odalı ve 250 yataklı yeni bir otelin yapımı kararlaştırılmış ve hükümetin büyük yardımları alınmıştır⁶⁷. Ancak, Şehir Oteli'nin yapımı için kurulan komisyondan gelen rakam, binanın ikmali için gereken miktarın 1 milyon 150 lira olarak tespit edilmiştir. Bu rakam belediye kanadında oldukça fazla görülmüş ve otelin faaliyete geçmesi için satılması veya hususi teşebbüsle belediyenin ortaklaşa otelin yapımını tamamlayıp, işletilmesi istenmiştir⁶⁸.

24 Aralık 1951'de yapılan belediye meclis toplantısında şehir otelinin satılması yönünde karar çıkmıştır. Alınan kararda bina 1 milyon 200 bin liradan satışa çıkarılacak, satın alacak kişinin de binayı en az on sene otel olarak kullanması belirtilmiştir⁶⁹. Şehir oteli satışa çıkarıldıktan sonra Türkiye Emekli Sandığı temsilcileri oteli satın almak için İzmir'e gelmişlerdir. Bu temsilciler otel hakkında rapor tutmuşlar ve icap ederse satın alacaklarını bildirmişlerdir⁷⁰. Ancak, Türkiye'nin NATO'ya girmesi ve bunun sonucunda da İzmir'e kurulacak olan komutanlık çalışanları için lojman olarak kullanılabileceği fikri nedeniyle şehir otelinin Emekli Sandığı ile olan satış görüşmeleri iptal edilmiştir⁷¹.

⁶⁵ Daha fazla bilgi için bkz: Yusuf Çınar, "Modernleşme Ve Bağımlılık Teorisi Ekseninde Marshall Yardımı Ve Türkiye", MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, s.326-350.

⁶⁶ Yeni Asır, 4 Kasım 1950.

⁶⁷ Yeni Asır, 3 Ocak 1951.

⁶⁸ Anadolu, 24 Şubat 1951.

⁶⁹ Yeni Asır, 25 Aralık 1951.

⁷⁰ Yeni Asır, 29 Mart 1952.

⁷¹ Yeni Asır, 25 Temmuz 1952.

Ancak oteli gezip, tetkik eden NATO yetkilileri, otelin ihtiyaçlarına karşılık veremeyeceğini açıklayarak satın alma içinden vazgemişlerdir⁷². Bunun üzerine belediye oteli kamulaştırma yoluna giderek 1 milyon 200 bin lira karşılığında Milli Savunma Bakanlığı'na devretmiştir. Otel NATO'ya yeniden verilmesi için düzenlenmiş ve devir işlemleri için hazırlıklar yapılmıştır. 23 şubat 1953'de toplanan Belediye Meclisi, Milli Savunma Bakanlığı'ndan otelin NATO'ya devri için gelen yazıyı okuduktan sonra otelin NATO'ya devrine karar vermiştir⁷³.

Gazi Bulvarında inşa ettirilen iş hanlarının yaptırılması Rauf Onursal döneminde kararlaştırılmış ve hayata geçirilmiştir. Bunların dışında birçok park, yeşil sahalara, kültür sahalara, eğence yerleri, plajlar, açık sahalara, Pazar yerleri ve mezarlıklara düzenleme yapılmıştır⁷⁴.

5.Eshot Hizmetleri

ESHOT Genel Müdürlüğü, İzmir Tramvay ve Elektrik Türk Anonim şirketi imtiyazı ile tesisatın alınmasına dair anlaşmanın onayı ve bu Kuruluşun işletilmesi hakkındaki 27.07.1943 tarih ve 4483 sayılı Yasanın 5. Maddesi ile, İzmir Sularını Türk Anonim şirketinin satın alınmasının ve devrine dair 05.06.1947 gün ve 4583 sayılı Yasanın 6. Maddesi hükümleri gereğince, bu gibi kuruluşlar için genel bir işletme Yasası çıkıncaya kadar Katma Btli bir idare şeklinde yönetilmek üzere İzmir Belediyesine bağlı bir işletme olarak kurulmuştur. 1945 yılında Tramvay ve Elektrik işletmesi ile birleşen kuruluşa aynı yıl Havagazı işletmesi de katılmıştır⁷⁵.

ESHOT idaresinde üzerinde çalışan ve önemli yol kat'edilen işlerden birisi elektrik alanında olmuştur. 1950'de İzmir'de elektrik üretimini 5.000 kilovattan 20.000 kilovata yükseltilmiştir. Bu rakamı yaptırdığı yeni ve büyük santral ile 1955'de 50.000 kilovata çıkarmayı hedefleyen belediye 40.000 kilovatt elektrik retebilmiştir⁷⁶. Elektrik içine önem veren Onursal, Karabük'ten 500 adet elektrik direği sipariş etmiş ve şehrin aydınlatılması için büyük uğraşlar göstermiştir ve bu çalışmalar sonucunda elektrik abonesi 3.600 olmuřtur⁷⁷.

Belediye fakir bölgelere de elektrik götürmek istiyordu fakat elektrik üretilmesi ancak 7.000 kilovatt. Belediye de bir adım atarak 10.000 kilovattlık elektrik üreten 2 tribün sipariş etmiştir. Ocak ayında gelecek olan bu trbnlerle birlikte İzmir şehrinin elektrik üretilmesi 20.000 kilovattı aşması amalanmıştır⁷⁸.

Belediyenin girişimiyle yapılan ve 22 Eylül 1953'de açılışı gerçekleşen yeni elektrik tesisleriyle, İzmir'i elektrik sıkıntısının önüne geçileceği trene katılan Eshot Umum Müdürü Fethi Manguoğlu tarafından da dile getirilmiştir. Daha sonra söz alan Belediye Başkanı Rauf Onursal: "1950 yılında İzmir'in elektrik gücünün 7300 kilovatt olması rağmen bugün bu oran 20 bin kilovattır. Ayrıca, Sümerbank fabrikası ile imento fabrikası 6000 kilovatt elektrik yor."⁷⁹szleriyle başkanlığı dönemindeki gelişimi ifade etmiştir.

Başkanı Rauf Onursal döneminde elektrik üretilmesi bir önceki yönetime nazaran dört katına çıkarılmıştır. Bu oran ile birlikte İzmir, ülkedeki en çok elektrik üreten şehir konumuna yükselmiştir. Ayrıca, dışarıda kalan Seydiköy, Cumaovası gibi bölgelerinde

⁷² Yeni Asır, 29 Temmuz 1952.

⁷³ İBMT, No. 71, 23.02.1953, s.362-363.

⁷⁴ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

⁷⁵ <https://www.eshot.gov.tr/tr/Tarihce/26/19>

Tarih: 23.07.2019 saat: 15:04

⁷⁶ İBMT, No:79,1955 Yılı alışma Raporu, madde:33.

⁷⁷ Yeni Asır, 2-3 Ekim 1951.

⁷⁸ Yeni Asır, 3 Aralık 1951.

⁷⁹ Yeni Asır, 23 Eylül 1953.

elektrik ihtiyacı karşılanmıştır. Bu dönemde toplam elektrik abone sayısı 36.671 olmuştur⁸⁰.

D.P.'li yöneticiler İzmir belediyesinin yönetimine geçtikten sonra, en çok ESHOT konusu üzerinde çalışmalar yapmış ve bir önceki yönetimin zararlarını telafi etmek için hızlı bir çalışma içine girmişlerdir. 1950 yılı Ekim devresi belediye toplantısında ESHOT üzerine zararlar hesaplaması yapılmış ve kurumun diğer işletmelerine nazaran su idaresinin kar ile işletildiği ifade edilmiştir⁸¹. Bu toplantıda su idaresinin kar oranı 100 bin küsur lira olarak açıklanmıştır⁸².

Belediye başkanı özellikle yukarı mahallelerin su ihtiyacını karşılamak için, diğer işlerden artakalan zamanlarında mahallelerde incelemelerde bulunmuş ve halkın sorunlarına cevap bulmak için çalışmalar yapmıştır. Halkın su ihtiyacı taleplerini bir bir dinleyen belediye başkanı, ilk etapta bu taleplere belediyenin yol ve yol kenarlarını sulama işlerinde kullandığı arazözleri ile günde bir kaç defa halka temiz su dağıtarak sağlamaya çalışmıştır⁸³. Üçkuyular semtinin su sıkıntısını gidermek amacıyla yapılan bu çalışma halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır⁸⁴.

Şehrin çeşitli yerlerinde çekilen su sıkıntısını gidermek amacıyla kilometrelerce boru inşa edilip, hizmete açılmıştır. Şehrin en yüksek noktası olan Yelkenkaya Tepesi ile diğer bir kaç yerde yeni su depoları inşa ettirilerek Kadifekale ve civarındaki yüksek mahallelerde yaşayan halk suya kavuşturulmuştur. Mahallelerde açılan çeşmeler sayesinde halkın su sorunu giderilmeye çalışılmış, eğer bir çeşmede arıza meydana gelirse diğer mahallelerden getirilen su ile sorun çözülmeye çalışılmıştır. Su fabrikasında ve özellikle Salhane bölge-

sinde yeni pompaj tesisleri kurularak Karşıyaka, Bayraklı ve Turan semtlerinde yaşayan halkın su ihtiyacı devamlı olarak karşılanmıştır. Bostanlı'ya döşenen borularla Karşıyaka ve Bostanlı'ya günün her saati bol ve tazyikli su verilebilmiştir. Rauf Onursal döneminde üretilen su metre küp açısından toplam 11.531.445 seviyesine (1950'de 8.775.228) ve abone sayısı bakımından 26.983 (1950'de 19.424) rakamına ulaşmıştır⁸⁵.

Havagazı şirketi, ESHOT idaresine 1945 yılında katılmıştır⁸⁶. Ancak kötü yönetim sonucu ciddi zararlar elde etmiş bir kurum haline gelmiştir. Belediye meclis görüşmelerinde hava gazı şirketinin her yıl 105 bin lira açık verdiği ifade edilmiştir⁸⁷. Bu hususda atılan ilk adım hava gazı saat sayaç kiralalarının bir misli arttırılarak 56,500 liraya çıkartılması olmuştur⁸⁸. ESHOT Genel Müdürünün bazı çalışmalar için gittiği Avrupa seyahati dönüşünden sonra hava gazı ile ilgili belli bazı çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar arasında şehir banliyölerinde ve hava gazı olmayan yerlerde oturan halkın havagazından yararlanmaları için çelik tüpler içinde sıkıştırılmış havagazından faydalanmak isteyenlere satılması bulunmaktadır⁸⁹.

Rauf Onursal döneminde hava gazı üretimi artışa geçmiştir. 1950 yılında üretilen havagazı 2.942.820 metre küp iken bu seviye 1953 yılında 3.179.580 metre küp seviyesine yükselmiştir. Abone sayısı ise 1950 yılında 2.583 iken 1953'de 4.054'e yükselmiştir. Rauf Onursal döneminden önce İzmir'de yanabilecek derecede hava gazı temin edilmezken bu durum 1953 yılında İstanbul ve Ankara'dan daha üst seviyeye çıkarılmıştır. Boru yenileme

⁸⁰ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

⁸¹ İBMT, No. 64, 01.10.1950, s.26.

⁸² Anadolu, 3 Ekim 1950.

⁸³ Halkın Sesi, 30 Eylül 1950.

⁸⁴ Yeni Asır, 1 Ekim 1950.

⁸⁵ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

⁸⁶ <https://www.eshot.gov.tr/tr/Tarihce/26/19> tarih 29.07.2019 saat.12.40

⁸⁷ İBMT, No. 64, 01.10.1950, s.26.

⁸⁸ Yeni Asır, 28.10.1950 - İBMT, No. 64, 27.10.1950, s.145.

⁸⁹ Anadolu, 2 Eylül 1953.

işlemleri sonucunda toplam 7.000 metre boru döşenmiştir⁹⁰.

Bu dönemin önemli konularından birisi de otobüs meselesidir. Nitekim diğer işletmeler gibi otobüs işletmesi de zarar ediyordu. Bu zarar diğer şirketlere oranla daha azdı. Otobüs şirketinin zararı yıllık zararı 15 bin liraydı⁹¹.

Ulaşım konusuna önem veren D.P.'li İzmir belediyesi, 1 milyon 200 bin lira karşılığında 20 otobüs satın almaya karar vermiş ve bu otobüsler için Alman Dösink markası ile anlaşmıştır. Bu otobüslerin 4 ay içinde belediyeye 10'ar 10'ar teslim edilmesi kararlaştırılmıştır⁹².

Şehirde yetersiz olan otobüs sayısı ve bu yüzden meydana gelen izdihamı önlemek amacıyla belediye yeni bir adım atmıştır. Bu faaliyeti yürüten ESHOT idaresi 50 yeni tip büyük ve 15 adet küçük otobüs almaya karar vermiştir. Bu otobüsler, Güzelyalı'da kaldırılması düşünülen tramvayların yerine kullanılması amacıyla da alınıyordu⁹³. Alman Bussing firması ile ihale antlaşması yapılan 50 otobüsün kısa bir süre içinde teslim edilmesi kararlaştırılmıştır. Her bir otobüsün fiyatı, 43.500 liraydı⁹⁴. Bu otobüslerin ilk teslimatına 6 Şubat 1953 tarihinde başlandı. Bu otobüsler sayesinde Altındağ, Tepecik gibi fakir semtlerin eski otobüslerinin yenileriyle değiştirilmesi mümkün olmuştur⁹⁵.

1953 yılının sonuna kadar⁹⁵ otobüsün sefere girmesi ve bu otobüsler için yeni hatların tesis edilmesi planlanmıştır⁹⁶. Rauf Onursal döneminde toplam 105 otobüs faaliyet gösterip, 19 hat ile halkın rahat bir şekilde ulaşım yapabilmesi sağlanmıştır. 1950 yılında yolcu

sayısı 17.843.773 iken 1953 yılında bu sayı 28.541.003'e çıkmıştır⁹⁷.

Rauf Onursal döneminin en tartışmalı konularından biri de Sarı Kışla'dan sonra tramvayların kaldırılması meselesidir. Belediye idaresi, tramvayları eski devirlerin yadigarı olarak görüyor ve bu durumun da, yeni ve modern bir kente yakışmayacağı kanaatini taşıyordu. Tramvayları gözden çıkararak belediyeye daha ucuz, daha modern ve daha hızlı olan Trolleybüsleri devreye sokmayı planlamıştır. Türkiye'de o zamana kadar Trolleybüs işleten tek belediye Ankara Belediyesiydi⁹⁸. Belediye bu konuyu meclise getirmiş ve tramvayların kaldırılması için girişimde bulunmuştur. Sebep olarak da tramvayların yolları tıkadığı ve seferlerde aksaklık gösterdiği, ayrıca maliyet açısından da fazla yük olması gösterildi. Nitekim mecliste yapılan görüşmeler sonucunda tramvayların kaldırılması kararlaştırılmıştır⁹⁹. Ancak trolleybüsler gibi aslında bir çok proje, Rauf Onursal döneminde kararlaştırılıp Selahtin Akçiçek zamanında faaliyete geçtiği görülmektedir.

Tramvaya fazla önem vermeyen belediye zararı kapatmak amacıyla zam yapmış ve halkın da tramvayları tercih konusunda pek de sıcak olmadığı görülmüştür. Bunu belediyenin verdiği rakamlardan anlayabiliyoruz. 1950 yılında 9.372.336 yolcu sayısı olan tramvayların 1953 yılının sonunda 9.145.139 sayısına düştüğünü görüyoruz¹⁰⁰.

6.Fuar Faaliyetleri

Fuar faaliyetleri, İzmir'in ve ülkenin ekonomisine katkıda bulunması açısından çok önemli bir çalışmadır. Fuarın ilk ayağı, 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde oluşturulmuş,

⁹⁰ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

⁹¹ Demokrat İzmir, 3 Ekim 1950.

⁹² Anadolu, 4-5 Ekim 1951.

⁹³ Yeni Asır, 12 Ekim 1952.

⁹⁴ Yeni Asır, 15 Kasım 1952.

⁹⁵ Yeni Asır, 6 Şubat 1953.

⁹⁶ Yeni Asır, 26 Temmuz 1953.

⁹⁷ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

⁹⁸ Yeni Asır, 18 Ağustos 1951.

⁹⁹ Demokrat İzmir, 20 Şubat 1952.

¹⁰⁰ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

9 Eylül sergileriyle devam ederek bir panayır haline dönüştür. Her yıl açılan bu sergiler 1929 yılında yaşanan Dünya Ekonomik Krizi ile sekteye uğramışsa da 1933 yılında tekrar faaliyete geçmiştir¹⁰¹.

Rauf Onursal'ın belediye başkanlığı döneminde toplam 3 fuar düzenlenmiştir. Bunlar 1951,1952,1953 fuarlarıdır. Bunun yanı sıra Rauf Onursal, kendisinden bir önceki belediye başkanı Hulusi Selek döneminde açılan fuarı, yeni belediye başkanı olarak kapatan kişidir. Rauf Onursal kapanış konuşmasında, fuar alanını kuran Behçet Uz'a teşekkür edip, fuara 11 yabancı devletin iştirak ettiğini, 1933 yabancı 519 yerli firmanın katılım sağladığını dile getirmiştir¹⁰².

Rauf Onursal'ın kurduğu ilk fuar 1951 yılındadır. Bu fuar için, belediye meclisi de titiz bir çalışma yürütmüştür. Belediye Meclisi 1951 fuarı için bütçe müzakerelerine başlamış ve bu fuar için toplam kabul edilen bütçe 1.271.100 lira tutarında olmuştur¹⁰³.1951 fuarı Ticaret Bakanı Muhlis Ete, milletvekilleri ve Vali'nin yanı sıra yerli, yabancı firmaların katılımlarıyla 20 Ağustos 1951'de açılmıştır. R.Onursal fuar açılışında yaptığı konuşmada olumlu mesajlar vermiş, birbirinin zıttı olan milletlerin fuar alanında kardeşlik içerisinde buluştuğunu ifade etmiştir¹⁰⁴. Fuar'a ABD, Batı Almanya, Belçika, Büyük Britanya, Hollanda, İsrail, İsveç, İtalya, Macaristan, Yugoslavya devletlerinden 1524 yabancı ve 619 yerli firma katılım sağlamıştır. Bu fuar için satılan bilet miktarı ise 1.554.243 adettir¹⁰⁵. 1951 fuarı, o güne dek yapılmış fuarlar içerisinde en çok ziyaretçinin gezdiği fuar olmuştur.

1951 fuarı kapandıktan sonra belediye 1952 fuarı için hemen ara vermeden çalışmalarına başlamıştır. Yabancı ve yerli firma sayısında artış olacağını düşünen belediye fuarın yanına yeni saha açarak yığılmanın önüne geçmeye çalışmıştır¹⁰⁶. Ayrıca fuar açıldığı günden kapandığı güne kadar belediyedeki bütün izinlerin kaldırılması kararı alınmıştır¹⁰⁷. Belediye Başkanı Rauf Onursal, fuarın açılışını gerçekleştirmesi için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı davet etmek üzere İstanbul'daki Florya Köşküne gitmiştir¹⁰⁸. Bayar bu teklifi kabul etmiştir.

1952 fuarı Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in de katıldığı üst düzey devlet erkânının olduğu bir ortamda ve Ticaret Bakanının açılış konuşması ile başlamıştır¹⁰⁹. 1952 fuarı önceki yıllara nazaran daha yüksek katılımlı bir fuar olmuş ve 1951 yılında kırılan ziyaretçi rekorunu da geride bırakıp fazlasıyla ilgi çekmiştir. Fuara Amerika, Batı Almanya, Belçika, Büyük Britanya, Hollanda, İsrail, İsveç, İtalya, Macaristan, Yugoslavya, Hindistan, Avusturya, Fransa, Yunanistan gibi devletler katılmıştır. 2189 yabancı ve 1187 yerli firmanın katılmasının yanında 1.727.585 giriş bileti satılmıştır¹¹⁰.

1953 Fuarı Rauf Onursal yönetimindeki belediyenin son fuarındır. Belediye bu fuar içinde hazırlıklara başlamış ve mecliste bütçe görüşmelerini gerçekleştirmiştir. Belediye meclisinin 31 madde olarak görüştüğü fuar bütçesi 2.886.600 lira olarak kabul edilmiştir¹¹¹.

1953 Fuarı Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın katılımıyla açılmış ve fuarı bir haftada toplam 414.183 kişi ziyaret etmiştir. Bu sayı geçen sene bir haftada katılan ziyaretçi

¹⁰¹Gamze Işık, agt, s.121.

¹⁰² Yeni Asır, 21 Eylül 1950.

¹⁰³ Demokrat İzmir, 20 Şubat 1950.

¹⁰⁴ Yeni Asır, 21 Ağustos 1951.

¹⁰⁵ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

¹⁰⁶ Yeni Asır,17 Temmuz 1952

¹⁰⁷ Yeni Asır,31 Temmuz 1952.

¹⁰⁸ Yeni Asır, 2 Ağustos 1952.

¹⁰⁹ Demokrat İzmir, 21 Ağustos 1952

¹¹⁰ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

¹¹¹ İBMT, No:71, 26.02.1953, s.461-464.

sayısından toplam 100.000 kişi fazladır¹¹². 1953 fuarına Avusturya, Batı Almanya, Belçika, Büyük Britanya, Hollanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Macaristan, Polonya, Yugoslavya, Fransa, Yunanistan ve Finlandiya gibi devletler katılmıştır. 2035 yabancı, 1273 yerli firma katılmasının yanında 1.711.966 giriş bileti satılmıştır¹¹³.

7.Sağlık Hizmetleri

Rauf Onursal dönemi İzmir Belediyesi, sağlık işlerine de önem vermiş ve bu konuda çeşitli çalışmalar yaparak önemli işler gerçekleştirmiştir. Rauf Onursal göreve geldiğinde, şehrin en sıkıntılı konularından biri gıda maddelerinin durumu idi. Halkın en temel ihtiyaçlarından biri olan ekmek, kötü ve bozuk şekilde çıkıyor ve halk sağlığını ciddi manada tehdit ediyordu. Belediye bu konunun çözülmesi için acilen harekete geçmiştir. Fırınlarda üretilen ekmekler, özellikle Buca ve Karşıyaka halkını rahatsız eder olmuştu. Üretilen ekmeklerin yenilirken dişler arasında hissedilen kum ve toprak gibi yabancı maddeler şikayet nedeni olmuştur. Bu durumun düzeltilmesi için belediye kontrol memurları aracılığı ile olayın sebebini araştırmıştır. Ekmeklerin içinden çıkan kum ve toprak maddelerinin, fabrikada çalışan bir elemanın süzgeçleri ayarlarken, elekten geçen unun içindeki kum ve toprak ile birlikte geçmesinden dolayı oluşan hatadan oluştuğu kaynaklandığı anlaşılmıştır. Durum tespiti yapan belediye memurları fabrika sahibi hakkında soruşturma başlatmış ve olayın takipçisi olmuştur¹¹⁴. Belediye bu durum sonrası fırınları sık sık teftiş ederek aynı sıkıntılardan yaşanmaması için çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Halk sağlığına büyük önem veren Rauf Onursal dönemi İzmir Belediyesi, doktor kad-

rosu ve belediye memurları ile birlikte şehrin çeşitli yerlerinde teftişlere başlamış ve halkın temizlendiği, dinlendiği, karnını doyurduğu her yeri dikkatlice kontrol ettirmiştir. İnsan sağlığı çok önemli olduğu için belediyenin bu faaliyetleri halk tarafından takdirle karşılanmıştır. Bu duruma karşı koyan dükkan sahipleri hakkında tutanak tutularak taviz verilmiştir. Basmane ve Alsancak'tan başlayan bu kontroller Güzelyalı, Eşrefpaşa, Tepecik ve Karşıyaka'ya kadar devam etmiştir. Bu şekilde uygulanan teftişler ile birlikte şehrin her yerinin teftiş edilmesi amaçlanmıştır. Aksaklık görülen yerlere bir hafta zaman veren belediye bu durumun da sıkı takipçisi olmuştur. Kurallara uymayan müesseseler ağır cezalar ile cezalandırılmıştır¹¹⁵. Belediye sağlığı tehdit eden en ufak bir duruma bile müsamaha göstermemiş ve halkın sağlığı için elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmıştır.

Rauf Onursal döneminde halkın belediye aracılığıyla ücretsiz tedavi edilmesi sağlanmıştır. Belediye ekipleri 809 kişiye birinci 1497 kişiye ikinci çiçek aşısı, 12 kişiye birinci 10 kişiye ikinci tifo aşısı, 458 kişiye birinci tifüs 452 kişiye ikinci tifüs aşısı uygulamıştır. 453 fakir ve hasta vatandaş muayene edilerek ilaçları verilmiş ve 26 vatandaş muayeneden sonra hastanelere yatırılmıştır. 20 vatandaşın evlerine giden belediye doktorları muayene ve tedavilerini yapmıştır¹¹⁶. Bu yardımların sayısı sürekli olarak artmış ve halk memnun edilme-ye çalışılmıştır.

Ayrıca Eşrefpaşa Hastanesi vilayet bütçesinden devralınmış, bahçe içinde yeni bir bölüm eklenerek büyütülmüştür. Harap halde bulunan bazı binalar tamir edilmiştir. Cilt ve zührevi hastalıklar üzerinde çalışan hastane; dâhiliye ve hariciye servislerinin, röntgen cihazlarının ve bunlara ait kadroların ilavesiyle

¹¹² Anadolu, 23-28 Ağustos 1953.

¹¹³ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

¹¹⁴ Yeni Asır, 28-30 Eylül 1951.

¹¹⁵ Yeni Asır, 18 Kasım 1951.

¹¹⁶ Yeni Asır, 10 Aralık 1953.

halk hizmet ve müracaatlarına olumlu cevap verecek duruma getirilmiştir¹¹⁷.

Diğer sağlık çalışmaları ise Avrupa'daki bazı büyük şehirlerde tatbik edilen mücadele usullerinin İzmir ve civarında uygulanması sayesinde İzmir, Türkiye'deki ilk sineksiz şehir haline gelmiştir. Ayrıca, Sağlık Vekâleti tarafından bir verem evi kurulmuştur¹¹⁸.

8. Diğer İşler

Rauf Onursal göreve geldiğinde et sorununa çözüm bulmak için çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Et sorunu, etlerin yeteri düzeyde tüketiciye sunulmaması ve bunun sonucunda vatandaşın et tüketmemesi sorunudur. Belediye, bu sorunu çözmek için bir dizi çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaların neticesinde Türkiye'de ilk olan hayvan pazarı ve borsasının kurulmasına belediye meclisi ile birlikte karar vermiştir. Bu şekilde et sıkıntısı ve pahalı et sorununa çözüm getirilmeye çalışılmıştır¹¹⁹. Hayvan pazarı 17 Eylül 1952 yılında İzmirlielerin et konusunda sıkıntı yaşamaması için açılmıştır¹²⁰. Bu etlerin saklanması için de soğuk hava depo tesisleri düşünülmüş ve Fransız firmalarla antlaşma sağlanmıştır. Gaziler caddesinde büyük ve modern bir soğuk hava deposu inşa ettirilerek et, balık, sebze ve meyveleri uzun süre bozulmadan saklayıp, ihraç etme girişimleri olmuştur¹²¹.

Rauf Onursal'ın İsmet İnönü'ye karşı olan sert muhalefeti dönemin en tartışmalı konularından birisidir. Sadece C.H.P.'liler değil Demokrat Partililer de bu durumdan rahatsızdı. Rauf Onursal bunun ilk adımını, İsmet İnönü'nün evini satışa çıkarmasıyla atmıştır. Ancak C.H.P.'liler bu evi satın alma

girişiminde bulunarak Rauf Onursal'a karşı hamle yapmışlardır. Rauf Onursal, İsmet İnönü'ye karşı olan siyasi düşmanlığını, şu sözlerle dile getirmektedir: *"Ankara huzurdan mahrum bulunuyor. Halk Partililer diktatör Mussolini gibi, Ankara üzerine yürüyüş tatbikatına mı hazırlanıyorlar? Bir şahsa tabi olmanın kahredici azabını kaç yıldır çeken Türk milletinin, tekrar Milli Şefe kul-luk perdesi altında aynı istikamette teveccüh etmesini istemek, düşük hanedanın son çarpılmasına benzemektedir. Rejim aleyhindeki hareketler, yalnız düşük şefin başının altından çıkmaktadır. Bundan dolayı rejimin selameti için, düşük Halife gibi, Milli şef de memleket dışı edilmelidir."*¹²².

Bu sözlerinden kendi partilisi olmak üzere her yerden tepki alan Rauf Onursal söyleminden geri adım atmamıştır. Ayrıca Onursal, İnönü'yü C.H.P.'NİN için Atatürk düşmanlarıyla doldurduğunu da iddia ederek, tartışmaya farklı bir boyut kazandırmıştır¹²³.

D.P.'li İzmir belediyesinin bir diğer çalışması ise arsasız halka, kur'a ile arsa dağıtmak olmuştur. Bunun için de Halkapınar, Beştepel ve Kadiriye bölgelerinde kullanmayan arsaları ihtiyaç sahiplerine dağıtmaya karar verilmiştir. Bunun içinde başvuru şartlarında başvuru yapacak kişilerin İzmir sınırları içinde evleri olmaması en önemli husustur. Bunu da muhtarlıktan alacakları belge ile kanıtlamaları gerekiyordu. Bu şartları sağlayanlar kur'aya dâhil oluyor ve kur'a sonucu ismi çıkanlar belediyeden arsa alabiliyordu¹²⁴.

Belediyedeki bütçe gelişmeleri ve mali durum ise kayda değer bir seviyede yükselmiştir. 1950 yılından Rauf Onursal'ın belediye başkanlığını bıraktığı güne kadar belediye bütçesi 24 milyon lira artarak toplam 34 milyon aşmıştır. Bütçede en fazla katkı İzmir Limanı, ESHOT, Fuar ve Mezbaha işlerinden elde edilen gelirlerden olmuştur. Belediyenin

¹¹⁷ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

¹¹⁸ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

¹¹⁹ Yeni Asır, 26 Şubat 1952.

¹²⁰ Yeni Asır, 18 Eylül 1952.

¹²¹ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

¹²² Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, C.3, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1993, s. 56-57.

¹²³ Yeni Asır, 21 Mart 1951.

¹²⁴ Yeni Asır, 29 Eylül 1953.

bir diğ er önemli gelir kaynağı İzmir Limanı idi. İzmir Limanından yapılan ihracat ve ithalat 1953 senesinin sonlarında rekor denebilecek seviyeye yükselmiştir. 1950 senesinde 301 milyon olan ihracat 1951 de 335 milyona, 1952 de 352 milyona, 1953 yılında toplam 90 milyon liralık bir artışla 393.335.342 liraya yükselmiştir¹²⁵.

Sonuç

Türkiye’de yukarı mahalle diye tabir edilen fakir semtlerde yaşayan halk, özellikle tek parti döneminde halk hizmetlerinden mahrum bırakılmış, belediye anlamında istenilen hizmetleri yeterli düzeyde alamamıştır. Bunun en somut örneğini Behçet Uz’un yangın yeri görüntüsünde olan İzmir’i, merkezde yer alan araziye yaptırdığı Kültürpark ve çevresi dışında kalan bölgeleri ihmal etmesiyle açıklayabiliriz. D.P. bu durumun farkındaydı ve bunu seçim stratejisi olarak kullandı. Özellikle yukarı mahallelerde seçim propagandası yapan D.P.’li adaylar, 14 Mayıs 1950 seçim zaferinden sonra aynı stratejiyle 3 Eylül 1950’de yapılan yerel seçimleri de büyük bir farkla kazanmıştı. Kazandığı şehirlerden en önemlilerinden biri İzmir’di. İzmir’de seçimi D.P.’li meclis üyeleri liste dışından biri olan ve İzmirliilerin Efe Rauf lakabını verdikleri Rauf Onursal’ı seçerek belediye başkanı yapmışlardır.

Rauf Onursal, halkçı kimliği ile bilinen bir siyasetçiydi. Bütün projeleri halk için yapan Onursal, ayrıca belediye gelirlerini yükseltecek fikirleri hayata geçiriyordu. Fakir semtlerde görülen su sıkıntısını çözmek için çalışmalar gerçekleştiren Onursal, Kadifekale, Tepecik, Kadriye mahallesi gibi ihmal edilen mahallelere su götürmüş ve buradaki yol çalışmalarına ciddi yatırımlar yapmıştır.

Eşrefpaşa bölgesinde yaşayan halkın şehir merkezine kolay ulaşabilmesi için yap-

tırdığı Varyant Yol, günümüzde İzmir’de aktif olarak kullanılan yollardan bir tanesidir. Şehrin her yerinde görülen kanalizasyon sıkıntısının üzerine düşen Onursal, şehrin bir çok köşesinde kanalizasyon altyapısı yapmış veya tamir ettirmiştir. Belediye kanalı ile evsiz olanlara kura ile arsa dağıtarak ev sahibi olmalarının önünü açmış ve herkes tarafından takdir edilmiştir. İnciraltı’nda, halkın haftasonları ailece gidip dinlediği bir plajı yaptırmış ve bu plaj özellikle Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından beğenilmiştir. Ulaşım konusunda, dönemin şartlarına göre büyük atılımlar yaparak özellikle toplu taşımada önemli işler yapmıştır. Yurtdışından getirttiği otobüsler ile birlikte, toplu taşımada yaşanan yığılmaların önüne geçmeye çalışmıştır. Ayrıca trafiğin aksamasına sebep olan tramvayları kaldırmış, yerine daha ucuz ve daha süratli olan trolleybüsleri devreye sokmuştur. Elektrik ihtiyacını ise yeni santraller açarak çözmeye çalışan Onursal, göreve başladığı günden bıraktığı güne kadar elektrik üretimini 2.5 katına çıkartarak şehrin her yerine elektriği ulaştırmaya çalışmıştır. Ayrıca fakir halkı ücretsiz tedavi ettirmiş ve sosyal belediyecilik örneği ortaya koymuştur.

Rauf Onursal 3 Eylül 1950’de yapılan yerel seçimler sonucu seçildiği belediye başkanlığı görevini 3,5 yıl yaptıktan sonra 2 Mayıs 1954 yılında milletvekili seçilmesi nedeniyle bırakmak zorunda kalmıştır.

Günümüzde halen tartışma konusu olan Sarı Kışla’yı yıktırma kararı, aslında onun döneminde uygulanmamış olsa da Rauf Onursal Sarı Kışla’yı yıktırma bir belediye başkanı olarak hatırlanmaya devam ediyor. İsmet İnönü’nün sınır dışı edilmesini istemesi gerek parti içi gerek parti dışı birçok insanın tepkisine neden olsa da, o bu kararından vazgeçmemiş ve parti içerisinde Adnan Menderes’in de

¹²⁵ Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

etkisiyle Genel İdare Kurulu üyeliği gibi önemli konumlara getirilmiştir¹²⁶.

İzmir siyasetinde, özellikle çok partili hayatın ilk evrelerinde tanınan bir isim olan Onursal, 1960 darbesinden sonra kurulan Adalet Partisinden teklif almışsa da siyasete bir daha girmemeye karar vermiştir. Bunu da askeri mahkemelerin ve cezaevlerinde yapılan uygulamaların getirdiği bir isteksizlik ile yorumlamak doğru olur¹²⁷. Siyasetten sonra çeşitli işlerde çalışan Onursal, 23 Ağustos 1974 tarihinde kendi evinde kalp krizi geçirerek hayata veda etmiştir.

¹²⁶Tayfun Göçmenoğlu, 17 Haziran 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1943, Emekli Gazeteci.

¹²⁷İsmail Yavuz Onursal, 3 Mayıs 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1948, Emekli Gazeteci.

Kaynakça:

Arşiv Kaynakları

İzmir Belediyesi Meclis Tutanakları,

1950-1955

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre IX, Cilt:29, İçtima:4, 3 Mart 1954, s.722-723.

Sürelî Yayın

Anadolu (1950-1954)

Demokrat İzmir(1950-1954)

Ege Express (1950-1954)

Halkın Sesi (1950-1954)

Yeni Asır (1950-1954)

Kitap ve Makale

ARÜ, Kemal Ahmet, *‘İzmir’de İmar Planı Çalışmaları’*, Beyaz Kitap, İzmir Belediyesi, İzmir, 1954.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, NUTUK, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Cilt:2, Ankara, 1987.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, İkinci Adam, C.3, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1993.

Beyaz Kitap, İzmir Devlet Demiryolları Matbaası, 1954.

ÇINAR, Yusuf, *‘‘Modernleşme Ve Bağımlılık Teorisi Ekseninde Marshall Yardımı Ve Türkiye’’*, MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, s.326-350.

EMSUN, Zehra, *‘‘İzmir Enternasyonal Fuarı’nın Siyasi ve Ticari Ehemmiyeti’’*, Anadolu, 16 Ağustos 1953, s.2.

EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1990.

‘‘İzmir Şehri İmar Planı Milletlerarası Proje Müsabakası Şartnamesi’’, Arkitekt, Sayı: 5-8, 1952, s.146.

ÖNER, Erdoğan, *İstanbul Şehremaneti (Belediyesi)’nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi*, Sanayi Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.

ÖZTÜRK, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM X. DÖNEM (1954-1957), TBMM Vakfı Yayınları, No.24, Cilt. 2.

SERÇE(1), Erkan, 150. Yılında İzmir Belediyesi Tarihi (1867-2017), APİKAM, Cilt:1, İzmir, 2018, s.48.

SERÇE(2), Erkan, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e İzmir’de Belediye (1868-1945)*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998

SÜRGEVİL, Sabri, II. Meşrutiyet Döneminde İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2009.

ŞENOCAK, Bülent, *Levant’ın Yıldızı İzmir-Levantenler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler*, Şenocak Yayınları, İzmir, 2008.

ÜLKER, Necmi, *‘İzmir Sarıklılaşımın Yapım Çalışmaları’*, X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, C:V, Ankara, 1994, s.2439-2440.

ÜRÜK, Yaşar, *İğne Deliğinden İzmir*, Yakın Kitap Evi, İzmir, 2011.

YAYLA, Yıldızhan, *Belediye Nedir?*, Kent Basımevi, İstanbul, 1987.

YILMAZ Fikret, YETKİN Sabri, *İzmir Kent Tarihi*, 2.Baskı, İzmir, 2003.

Tez

ÇOLAK, Filiz, *Demokrat Parti’nin İzmir’de Kuruluşu ve Gelişimi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1995.

İŞİK, Gamze, *Behçet Uz ve Belediye Başkanlığı Faaliyetleri*, DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2017.

POLAT, Esra, *Uluslararası İzmir Fuarı’nın Kuruluşu ve İlk Sergiler*, DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008.

TURAL, Gülşen, *Dr. Selahattin Akçişek’in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1918-1977)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2004.

Sözlü Görüşmeler

İsmail Yavuz Onursal, 3 Mayıs 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1948, Emekli Gazeteci.

Tayfun Göçmenoğlu, 17 Haziran 2019 tarihli görüşme, İzmir, 1943, Emekli Gazeteci.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.eshot.gov.tr/tr/Tarihce/26/19>Tarih : 23.07.2019 saat: 15:04

<https://www.eshot.gov.tr/tr/Tarihce/26/19> tarih 29.07.2019 saat.12.40